

Social utblick

Birger Stark

Om barns rätt eller bästa

Trygghet är av betydelse inte bara för vuxna. Även de minsta har ett stort behov av trygghet. Men den är så mycket svårare att erövra än vuxnas trygghet. De små är ju helt utlämnade till vuxna, vilka skall dela med sig av tryggheten, skapa trygghet och i tvistiga lägen också avgöra vad som i dessa delar är bäst för barnen. Föräldrabalken säger att "har rätten på ansökan av endera (föräldern) att förordna vem av dem som skall ha vårdnaden om barnen". Men även om rätten sagt sitt, avgjort ett mål, behöver ju barnets bästa ej vara tillgodosett. I vårdnads-mål och umgängesrättsärenden exponeras ofta förhållandet att det rätta inte alltid är det bästa för barnen.

Vi diskuterar ofta problemet med misshandel av barn. Och tänker då på dem som drabbas av kroppslig misshandel. Inte så sällan möter man också i praktiskt barnvårdsarbete och i uppseendeväckande reportage i press och TV barn som misshandlas, med stöd av lag, i föräldrars skilsmässor och tvister om barnen skall få umgås med båda föräldrarna efter en separation. Genom att göra denna situation till en rättssäkerhetsfråga, kanske främst för föräldrar, har man i många fall skapat förutsättningar för att försvåra en lösning, som skulle vara så skonsam som möjligt för barnen. Vid en tvist får envar av föräldrarna sitt ombud, ombudet hävdar sin parts rätt, ibland med metoder som inte skyr några som helst medel, och redan svåra motsättningar skärps. Den sociala utredning som av domstol krävs skall dessutom ske skyndsamt, vilket sannerligen inte skapar förutsättningar för människor att lösa dessa mellanmänniska relationsproblem på ett bra sätt.

På många håll har svårigheten att med gällande spelregler skapa goda förutsättningar för barnen i dessa spända situationer lett till omprövning av ar-

betsformer och metoder. Försök har gjorts att utifrån barnets behov skapa förståelse hos föräldrarna för att en samförståndslösning är önskvärd. Genom att föra samman föräldrar har samtal förts kring den nya situation som möter barnet vid en separation, vilka krav på förståelse och respekt som barnet har rätt att ställa på föräldrarna i detta läge. Den teknik som avlöst den traditionella utredningen har varit att ett par socialarbetare gemensamt anförtros ett sådant ärende, att de tillsammans kan föra samtal med föräldrar och att en förtroendefull samtalssituation kan etableras. Där en sådan arbetsform prövats visar det sig att i många fall det varit möjligt att förena *rätten* med barnets bästa.

Dessa förändringar har inte gått att genomföra alldeles så enkelt. Mycket av motsättningar och svårigheter reser sig. Socialarbetarnas kompetens ifrågasätts från ombudshåll, den förlängda handläggningstid som uppkommer, klandras av domstolen o.s.v. I det läget har kunnat iakttas också hur barnet på ett helt nytt sätt dragits in i stridigheterna mellan parterna. I ett sådant ärende, där partsombudet ifrågasatte socialarbetarens kompetens, engagerades egna psykologer. För dessas ställningstagande var ett 8-årigt barns önskan utslagsgivande. Kan det vara riktigt att ett barn, 8 år gammalt, skall själv välja om det ska bo hos mamma eller pappa?

Som om inte barnet vill vara hos båda! Med sådan argumentation försvåras, om inte omöjliggörs, möjligheterna för ett barn att med trygghet umgås med båda föräldrarna. Några egna upplevda ärenden av sådan misshandel av barn leder till frågan om hur ofta det förekommer. Här blir också samhällets skuld stor, eftersom inte resurser erbjuds för föräldrarna att lösa den svåra problematik som ligger bakom, för att vi har ett regelsystem som försvårar, ibland omöjliggör, förändringar som skulle vara nytiga och riktiga för barnen och för att huvudvikten läggs vid ett rättsligt förfarande, där partombudet strider för sin klients intressen och hoppas att detta är förenligt med barnets! När röken efter striden inför domstolen lagt sig ligger en lång rad av regelbundet återkommande fientligheter framför. Som regel skall ju barnet få en *rätt* att umgås med den andre föräldern på tider som en domstol bestämmer. Med den ömsesidiga misstro som vårdnads-